

"בין הישיבה' המסורתית ובין 'האוניברסיטה' הכללית"

את פתחו של הכרך החמישי של "אורשת" אנחנו מתכבדים לעטר בתיעוד מפעל חינוכי תורני-מדעי שחסה תחת כנפיו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל: אלמה – האגודה למדעי היהדות, ירושלים. מרן הרב זצ"ל נתן למפעל זה את ברכתו ואת עידודו; הוא נוהל על ידי תלמידיו-מעריציו-ממשיכי דרכו, וראוי לו שיעמוד נגד עינינו.

התיעוד שלפנינו אינו חשיפת "יש מאין". הדברים עצמם כבר פורסמו,¹ אולם מאחר שהם נדירים למדי וקשים לאיתור; מאחר שאינם נודעים די הצורך, וזאת אפילו במסגרות האמונות על משנת הראי"ה; ובעיקר משום לזות שפתיים הנשמעת יותר ויותר לאחרונה, שהראי"ה התנגד כביכול ללימודי חול לבני ישיבה – גם לאו דווקא במסגרת הישיבה עצמה² – הרי שחשוב להעמיד דברים על אמיתתם ועל דיוקם. יודגש כי דווקא בשל הרצון להציג דברים כהווייתם, נמנענו מכל נגיעה, מכל פרשנות וכמעט מכל ביאור – יראה הקורא והוא שישפוט.

תודתנו הגדולה למזכה הרבים ר' אברהם זק"ש ששימר שנים רבות את ה"חומרים". עליו נאה לומר: "ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים" (בבלי, עבודה זרה מ ע"ב), "טוב עין הוא יבורך" (משלי כב, ט).

*

*איך אפשר לקרב את העם לתורה אם אין בפי תופשיה הלשון המשותפת
ובידיהם המכשירים הרוחניים אשר בכוחם למשוך את הלבבות ולהלהיב
את הנפשות וביחוד את נפש בני הנעורים. (להלן).*

אלמה נוסדה בשנת תרצ"ה, בשלהי חיי מרן הראי"ה זצ"ל. היוזם הראשי היה ככל הנראה הרב ד"ר בנימין מנשה לוי³, ונלווה אליו עמיתו הרב ד"ר משה זיידל⁴ שותפים נוספים היו הרב פרופ' חיים ברודי⁵, הרב ד"ר חיים קלר, הרב

1 אלמה – מאסף ראשון, "ערוך על ידי ד"ר ב. מ. לוי", ירושלים תרצ"ו.
2 בנידון זה ראו במסמכים שאותם חשפנו בראש גיליון ד של אורשת (תשע"ג), עמ' 1-6;
בראש הכרך הראשון של אורשת (תש"ע), עמ' 1-7 ועוד.
3 עליו, ראו נ' גוטל, מכותבי ראייה, ירושלים תש"ס, בערכו.
4 עליו, ראו שם, בערכו.
5 עליו, ראו שם, בערכו.

זוסמן ריגר ועוד, אולם לענייננו יש חשיבות מיוחדת באזכור השניים הראשונים: הרד"רים לוי וזיידל. כל המצוי בקורות חיי הראי"ה יודע ששניים אלה היו לא רק מראשוני תלמידי הראי"ה בכלל, ומן החשובים והמעולים שבהם בפרט, אלא שגם לאורך כל ימיהם הם נועצו ברב, וקיבלו ממנו לא רק מענה לשאלות מהותיות ועקרוניות – ובכך זיכו אותנו באיגרות חשובות ביותר, לשעה ולדורות – אלא גם הדרכות והנחיות להלכה ואף למעשה. כך, כדוגמה קטנה הקשורה בעקיפין לענייננו: הדרכה והנחיה איזה מקצוע ללמוד באוניברסיטה.⁶

כאמור, היזמה קרמה עור וגידים בשנת תרצ"ה, בשלהי ימי חיי הראי"ה, והיוזמים עוד הספיקו להביא לרב עותק של הפרוגרמה המוצעת: "מטרת המפעל". הרב, לא רק שעיין באותה פרוגרמה, אלא גם דייק ודקדק בה, ואף ראה לנכון להוסיף בה פסקה, כפי שמובא להלן. בשל כך צוין בהערת שוליים (להלן עמ' 16) כי "המוסף בסוגריים מרובעים הוא הוספת אדמו"ר מרן אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל שהוסיף בכי"ק בשעה שקרא על מטתו את הדברים בקץ ירח זיו תרצ"ה". הראי"ה נפטר, כידוע, בג' באלול תרצ"ה. משמע, כשלושה חודשים ומשהו לפני הסתלקותו הוא הגיה והאיר את הנ"ל. חשוב להדגיש זאת, שכן אם עוד הייתה עלולה להישמע ביקורת, שמא זו משנת התלמידים ולא זו משנת הרב, טענה שלאמתו של דבר מופרכת מאליה אצל כל מי שמכיר את הנפשות הפועלות, וטוב היה לה לטענה כזו שלא הייתה מועלית כלל ועיקר, ומכל מקום באה עובדה זו, סותרת וטופחת על פני כל המלעיזים.

יצחק שפירא בספרו "ירושלים – מחוץ לחומה: תולדה והווי" (ירושלים תש"ח, עמ' 121–122) מתאר כך את עניינה של אֵלמה:

בסביבה הזו, באחד המבואות של אזור החבשים, המהווה פקעת של סמטאות, הנקראות בשם האמור, ושתושבי ירושלים אינם בקיאים עדיין בהן – נמצאת ישיבת "אלומה" (אגודה למדעי היהדות – שעל ידיה נוסדה).

ואלה תולדותיה:

הישיבה הזו, המיוחדת במינה בתכנית לימודיה, נוסדה בשנת תרצ"ה – עי"י הרב ד"ר ב. מ. לוי (בעל "אוצר הגאונים"), בהשתתפותם של הרב הפרופסור חיים ברודי וד"ר ח. קלר, ז"ל – במגמה לגדל דור של תלמידי חכמים ויראי ה', שיחד עם ידיעתם היסודית בתורה ירכשו גם ידיעות

כלליות, למען יוכלו לבצר לעצמם מקום בתוך החיים הכלכליים והתרבותיים.

מיום היווסדו (בתרצ"ה) הלך המוסד בדרך אשר התוותה לו האגודה, בדרך הסינתזה, ולא נטה לצדדים. לימודי קודש (בעיקר תלמוד בבלי) נלמדים בעמקות, בריכוז מחשבה והארת עיניים ע"י מבואים וסיכומים, כדי לספוג את נשמת התורה והגיונותיה, בבחינת "מבין דבר מתוך דבר", מלבד "הלכה למעשה" מתוך פרשני הש"ס ופוסקים.

מקום חשוב בישיבה תופסים: תנ"ך, משנה, רמב"ם, הלשון העברית וספרותה, תולדות ישראל וידיעת הארץ. בתכנית לימודי חול נכנסות שפות זרות: אנגלית וערבית, מתימטיקה, טבע וכו'.

המוסד מקדיש תשומת לב מתמדת לחינוך חרדי-מוסרי-נמוסי גם מחוץ ללימודים, כדי ליצור קשר נפשי-פנימי, בין המחנכים לבין החניכים. מסייעות לזה: תפילה בציבור, מסיבות, הרצאות וכו' – כך, שבישיבה מורגשת משפחתיות, והתלמידים לומדים תורה מתוך שמחה ואהבה.

אחר פטירתו של מנהל המוסד, הרב ד"ר ב. מ. לוי ז"ל, התייצב, בשנת תש"ד, בראש המוסד הרב ר' ז. ריגר הי"ו, אשר ברוב מסירותו למוסד, הצליח להגדילו, להרחיבו ולהעלותו על רמה גבוהה. בחדשי החופש מתקיימים, בחינת תוספת קדושה, שיעורים ללימודי קודש לבני בתי ספר אחרים, לאלה שחשקה נפשם בתורה.

בין חברי הועד המפקח נמנים: הסופר רבי בנימין (יו"ר) וד"ר מ. זיידל הי"ו, הבלשן והפדגוג הידוע. נטויה ידו של הועד גם להקים על יד הישיבה פנימיה, למען עשות את ישיבת "אלומה" לארצית.

אמור מעתה: המגמה היא "לגדל דור של תלמידי חכמים ויראי ה'", שיחד עם ידיעתם היסודית בתורה ירכשו גם ידיעות כלליות, למען יוכלו לבצר לעצמם מקום בתוך החיים הכלכליים והתרבותיים". בשל כך תכנית הלימודים כוללת, לצד "לימודי קודש" (תלמוד בבלי, פוסקים, תנ"ך וכו') וגם "הלשון העברית וספרותה, תולדות ישראל וידיעת הארץ" שהם חלק מאותם "לימודי הקודש", גם "לימודי חול: שפות זרות – אנגלית וערבית, מתימטיקה, טבע וכו'".

אגודת אלמה הוציאה לאור ספר (אלמה א) אשר בראשו⁷ ובהמשכו⁸ הנהרת עניינה. מהסיבות המתוארות לעיל, נוסח מבוא זה מובא להלן כמות שהוא, בלא חסר ובלא יתר, ובאותיות מוטות. מבוא זה מתוארך כנחתם ביי"ב בחשון תרצ"ו, כחודשיים וחצי אחר הסתלקות הראי"ה.

*

האגודה למדעי היהדות

על ידי אחים לדעה, חדורים ברוח היהדות המסורה וצביונה המלא, נוסדה לפני כשנה האגודה למדעי היהדות (ר"ת: אלמה) בירושלים. מטרתה: קידום מדעי היהדות ברוח המסורת. היא באה למלא את החסרון המורגש ביחוד בארץ-ישראל, והוא: מוסד מדעי שיתלכד בו תורה ומדע יחד, ושכיוונו וצביונו המדעי והמסורתי יראה בכל פעולותיו, מוסד שיעמיד במרכז החקירה את קניני ישראל על טהרת המדע ואת מדעי היהדות על טהרת הקודש. בזה קבעה האגודה למדעי היהדות את מקומה בין "הישיבה" המסורתית ובין "האוניברסיטה" הכללית.

מתקנות האגודה למדעי היהדות הוא להקים מפעלים מדעיים ספרותיים: אקדמיה, ספריות מתאימות והוצאת מאספים-מדעיים מזמן לזמן וכדומה, לחזק ידי מלומדים ומתלמידים המצטיינים ומתכשרים במדעיה של היהדות ולסדר שעורי השתלמות במדעי היהדות ובמקצועות כלליים בשביל בחורי הישיבות וכו'.

האגודה למדעי היהדות נגשה לפעולותיה מתוך העקריות האלו:

א. המחקר בשדה מדעי היהדות מפוזר ומפורד הוא עד היום לאין שיטה ולאין תכנית. בכל חלקי תבל יושבים להם חכמי ישראל בד בבד ועוסקים במקצועות שונים במדעי היהדות, כל אחד לפי נטיותיו הפרטיות ולפי התנאים המקריים שהוא שרוי בהם. אין סדר למשנתם לפי ערכם של מדעי היהדות ואין מוקדם ומאוחר בתורתם לפי חשיבות הבעיות המדעיות. דברים העומדים ברומו של עולמנו מוזנחים, ועניינים מחוסרי הערך במדעי היהדות מוצאים להם גואלים במדה מופרזת. ספרים חשובים בכתבי יד או בדפוסים יקרי המציאות מונחים בקרן זוית, בשעה

7 אלמה, שם, עמ' V-VIII.

8 אלמה, שם, עמ' 159-160.

שספרים אחרים שערכם מועט זוכים לעיבוד מצדדים שונים. סבת הקמוץ והבזבז הזה מונחת בחסרון מרכזי מארגן, מיעץ לחכמת ישראל, מרכז מדעי אשר יקבע באפן שיטתי ומודרג את תכנית העבודה וירכו את הכחות ויסדר את העבודה לפי ערכי מקצועותיה של היהדות.

ב. כפזור הכחות ופעולתם – כן פזור החומר המדעי הטעון עיבוד במקצוע חכמת ישראל. הספרות הקדומה, כתבי היד והתעודות ההיסטוריות מפורזות בכל ארבע רוחות העולם, בספריות ובארכיונים, מהם ברשות בני ברית ורובם ברשות שאינם בני ברית. כל מקום שגלו ישראל גלו עתיקותיהם עמם. הדוגמא הבולטת ביותר לפיזור זה היא הגניזה הקהירית. בימינו אנו נתפזר אוצר בלום זה של עתיקות ישראל על שבעה ימים, גם למקומות שידם של חכמי ישראל אינה שולטת בהם כלל. ולא עוד, אלא שגורלה של ספרותנו העתיקה קשור בגורלו של עם ישראל. ספריות גדולות בעלות אוצרות מלאים של כתבי יד מספרותינו הקדומה הולכות ונסגרות לעינינו בפני חכמינו. ברוסיא הסובייטית ובגרמניה של היום אין עוד דריסת רגל לחוקר יהודי, וכמעט בלתי אפשרי הוא היום כבר להשיג משם העתקות או צלומים. לשם הצלת נכסי האומה הספרותיים הללו אומרת האגודה למדעי היהדות להכריז על תכנית רחבה של כינוס: על קבוץ גלויות של הספרות העברית העתיקה, על גאולת תורתנו ופדות נפשנו מידי פגעי הזמן בארצות הגולה, על פי תכנית מסוימת אשר תתפרסם בשעתה, ועל ידי אוסף של כתבי היד העברים הללו בצלומים שיסודרו לפי המקצועות של מדעי היהדות.

ג. מתוך התמסרות ואומץ לב מיוחד נגשו חכמים ידועים בדורנו, על פי יזמתם הפרטית, ליצור מפעלים מדעיים חשובים ביותר לחכמת היהדות, שכבר זכו להסכמתו של העולם המדעי, ושהם עתידים לשמש יסוד מוצק בתחום המדע העברי. אצלנו אין עוד מוסד לקידום החקירה המדעית לבדה שאינה קשורה על ידי תרומות מקריות, וכל פגעי הזמן שולטים ונוגעים בהם. שאיפותיה של אגודתנו "אלמה" להרים את המפעלים הללו שכבר קימים, מן הזיקה הפרטית והמקרית ולהבטיח להם את בסיס קיומם וקידומם כמעלת ערכם התרבותי והלאומי באמת.

ד. אין לחדד שחכמת ישראל בגולה סבלה הרבה מסבלם של מטפחיה- מטפליה. כל הדעות הזרות והמוזרות שספגו אותן חכמי ישראל מן

האווירה הנכריה בגולה מצאו להן פתח ומבוא בבית מדרשם. השיטות המסולפות על מהות אומתנו ותורתה החשיכו את מחקרי היהדות בגולה. ההתרחקות מן היהדות החיה והתמימה הביא לידי קרירות-היחס ולפעמים גם עד כדי כפירה בקדשי האומה. כל התופעות הגלותיות הללו טעונות תקון יסודי באווירה של תחיית אומתנו בארץ אבות. מתפקיד הישוב והגולה הוא ליצור בארץ-ישראל, במקום היותה של האומה, אותו המרכז הרוחני שירים את חכמת ישראל מתוך שפלות החקוי והזיוף הגלותי, ויטהר את מדעי היהדות מסיגיה ומספיחיה הזרים. רק מרכז מדעי נאמן לקדשי האומה ומסורתה בארץ-ישראל עלול לחדש את רוח התחיה והצביון האמתית גם בשדה "חכמת ישראל" לכל ענפיה ושרשיה השונים.

בזה מסוימות מגמותינו ושאיפותינו בתורת ישראל: ריכוז הכחות, כינוס החומר, קידום המפעלים והחיות החקירה ברוח מסורת האומה וקדשיה.

למעשה נתגשמו כבר על ידי האגודה למדעי היהדות הדברים האלה במשך השנה הראשונה:

א. שעורים להשתלמות, ביחוד בשביל בני ישיבה, על פי תכנית למודים לשלש שנים. השנה נתקיימו השעורים האלה:

תנ"ך, עברית, תולדות ישראל, משפטים, פילוסופיה דתית ופדגוגיה. חוץ מזה הרצה נשיא אגודתנו ד"ר ח. קלר פעמיים בשבוע על הרפואה בתלמוד. בשעורים הללו השתתפו והשתלמו בקביעות עשרות תלמידים צעירים מבחירי בני הישיבה. על יד השעורים הללו נתקיימו גם שעורים שונים לצעירים מחוץ לישיבות ומלומדים מבני הגולה מגרמניה.

ב. יסוד ספריה מיוחדת על שם הרמב"ם ז"ל לספרות התורנית ולמדע היהדות שתשמש גם בית ועד לחכמים. היסוד לספריה זו היו מקצת הספרים שקבלנו תחלה מהספריה הלאומית והאוניברסיטאית, ספריה שמסר לנו מר אופנר מווינא ירושת אבותיו הרבנים, וספרי נדבה של יחידים מחכמי ירושלים.

ג. הוצאת הספר הראשון "אלמה" שאנו מגישים בזה לקהל. החומר של הספר השני כבר נמסר לדפוס גם הוא, ואנו תקוה כי הוא יעלה על אחיו

הראשון באיכותו. בו יבאו גם מאמרי בקרת על הספרים שכבר הגיעו לידינו ואשר עוד יבאו.
מעכשיו תכוון האלמ"ה את פניה ביחוד כלפי יסוד אקדמי ה למדעי היהדות שבה עתידות כל פעולותיה להתלכד יחד בע"ה.
ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו יכונן סלה!
ירושלים, י"ב חשון, תרצ"ו.

מתקנות האגודה למדעי היהדות בירושלים

המטרה:

קידום מדעי היהדות ברוח המסורת.

החברים:

שני סוגים חברים: א) חברים בעלי מדע. ב) חברים תומכים.
כחבר האגודה הן מסוג א' והן מסוג ב' יכול להתקבל כל יהודי המוקיר את היהדות המסורתית ואשר חפץ בהמשכת העבודה המדעית ברוח היהדות המסורתית. המבקש להכנס להאגודה, עליו להגיש את בקשתו בכתב לועד הפועל.
ועד הפועל רשאי לסרב מלקבלו מבלי לנמק את סרובו.
על כל חבר לשלם מס חדשי או שנתי כפי שנקבע ע"י ועד הפועל.

ההכנסה:

ההכנסות מורכבות מדמי חבר כמבואר בסעיף הקודם, מתרומות של אנשים פרטיים או ממוסדות שונים, מעזבונות והקדשות מכל המינים הן בכסף והן בשוה כסף, הן בנכסי דנידי והן בנכסי דלא נידי.
ההחלטות של ועד הפועל מתקבלות עפ"י רוב פשוט של דעות החברים הנכחים. במקרה של שיווי דעות, מכריע היושב ראש.

הועד הפועל הזמני:

עד בחירת ועד הפועל עסקי החברה יתנהלו ע"י ועד פועל זמני.

הכתבת:

האגודה למדעי היהדות, רחוב בן יהודה, בית יוסופוף ירושלים.

כתבת המערכת:

ד"ר ב. מ. לוי, קרית משה, ירושלים.

אגודה למדעי היהדות, ירושלים

מטרתה לקדם את מדעי היהדות ברוח המסורת.

אחת מפעולותיה היא מתן שעורי השתלמות לבני הישיבה.

מאות בחורים מקבלים את חנוכם בישיבות של עיר הקודש. בעזבם את כתלי הישיבה נפשם מלאה תורה ונהירין להם שבילי דש"ס ופוסקים. עולם גדול נבנה בנפשם, עולם מסרת היהדות. ואמנם הם רכשו להם ידיעות רחבות אבל נשארו לקויים בהרבה דברים חשובים ממקצועות היהדות כגון תולדות ישראל, ידיעת הלשון, הפילוסופיה הדתית, מחקר התנ"ך ועוד. וגם באותן ידיעות שקנו להם אין להם אותה הבהירות והיכולת להשתמש בהן שרק גישה מדעית וחנוך מיתודי נותנים לאדם. בהשתלמות במקצועות החסרים להם ובקבלת חנוך מיתודי יוכשרו הצעירים הללו להיות אנשי תורה ומדע ומשפיעים על סביבתם.

להשפעה זו דרושה גם התודעות עם התרבות הכללית.

בני עמנו המפוזר והמפורד בין העמים שקועים בתרבות הכללית. הם מדברים בשפת העמים אשר הם גרים בתוכם ואף שפת הנפש והמחשבה שלהם היא שפתם. ואין דרך אחרת להשפיע עליהם ולקרר אותם לתורת ישראל אלא ע"פ הלך נפשם ודרכי מחשבותם הם.

תקופתנו היא תקופת תחית עם ישראל בארץ האבות. רעיון התחיה התחיל להתבטא בסיסמת הלאומיות. הסיסמה הזאת והמושג הזה היו מובנים לאומות העולם וקרובים לרוח הזמן. ומושג הלאומיות הפשוט הצליח לפעול גדולות בעולם המדיני הכללי. אבל עכשיו הגיעה השעה להעמיק את המושג הזה ולבצר את תחית העם והארץ על יסוד המושג האמיתי של לאומיותנו הלא הוא הרעיון הדתי, התורה והמסורה. אמנם איך אפשר לקרב את העם לתורה אם אין בפי תופשיה הלשון המשותפת, ובידיהם – המכשירים הרוחניים אשר בכחם למשוך את הלבבות ולהלהיב את הנפשות וביחוד את נפש בני הנעורים.

נ* ידענו אמנם שבין גדולי התורה וביחוד הגאונים המצויינים שכלל ישראל מכבד אותם כבוד פנימי נמצאים יחידי סגולה ששאבו ממעניות התורה בצורתה המקורית את רוח החיים היהדותי במלא המובן והם

* המוסף בסוגריים מרובעים הוא הוספת אדמו"ר מרן אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל שהוסיף בכ"ק בשעה שקרא על מטתו את הדברים בקיץ ירח זיו תרצ"ה.

עשירי רוח ובעלי השפעה רבה בכל חוג שהם באים אבל זאת היא רק נחלת יחידים גדולי דעה].

הבחורים העוזבים כיום את הישיבות אין בכחם להשפיע על עמנו לא בארץ ולא בחו"ל, ואת מקומם יורשים אחרים אשר ינקו משדי תרבות העמים יותר מדי ומסרת ישראל איננה המניע העקרי ברוחם.

מתוך הכרת המצב פתחה ה"אגודה למדעי היהדות" בירושלם שעורים להשתלמות לבחורי הישיבות. רצונה הוא לתת למצטיינים שבין בני הישיבות להשתלם במדעי היהדות ובלימודים כלליים ולהשלים ע"י כך מה שהחסירו הישיבות מסבת סדורן המקובל.

כל שעורי האגודה למדעי היהדות מתנהלים על טהרת הקודש של מסורת ישראל. שאיפת מוריה היא להעמיד דור תלמידים שימשיך את שלשלת הקבלה מתוך אמונה שלמה שלא זקנה אמנו ושעוד תתחדש כנשר נעוריה בתקופת תחיתנו.

שעורי ההשתלמות נקבעו לזמן של שלש שנים. אלה שעמדו בבחינה לאחר גמר שלש שנות הלימודים יקבלו תעודה על זה. הגומרים שיש להם "סמיכה" מן הישיבה יקבלו גם תאר מדעי.

תכנית הלימודים לשלש שנים

- א. תנ"ך
  - א) אופני הפרושים ותולדותיהם
  - ב) מחקרי א"י
- ב. משפטים
  - דיני ממונות ודיני נפשות בישראל
- ג. פילוסופיה דתית
  - הפילוסופיה הדתית בישראל ביחס לפילוסופיה הכללית
- ד. היסטוריה
  - א) בשתי שנים הראשונות שעורים בתולדות ישראל
  - ב) בשנה השלישית מחקרים בתולדות ישראל
- ה. ספרות
  - א) ספרות עתיקה
  - ב) ספרות חדשה

ו. פדגוגיה

דרכי החנוך וההוראה – תורת הנפש

ז. עברית

דקדוק (בהשוואה לארמית, סורית וערבית) וסגנון

*

הערות השוליים של הרב (לעיל עמ' 16) מרתקת. הרב, האמון על משנת חז"ל הגורסת "הפוך בה והפוך בה דכולא בה" (משנה, אבות ה, כב), כמו גם על משנת חז"ל האומרת שבורא עולם "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זהר, ב, קסא ע"ב) ועוד מגוון מאמרי חז"ל הסבורים שהכל-בכל-כל משוקע בתורה, מתייחס ככל הנראה לשאלה סמויה: לשם מה מקימים מוסד להשכלה חיצונית לתלמידי הישיבות, בעוד שאנחנו עוסקים בבני תורה האמונים על לימוד התורה "דכולא בה"? לשאלה זו משיב הרב, שהעיקרון עצמו נכון, ואכן אמת ויציב – "כולא בה", ואולם לא הכול מצויים ברמה רוחנית כה גבוהה שהם מסוגלים לאתר מדע – בתורה. אדרבה, המצב הוא הפוך. רוב-ככל התורניים אינם במדרגה זו. קיימים גדולי תורה "יחידי סגולה" כאלה, ולהם אין צורך באלמה, אך "זאת היא רק נחלת יחידי גדולי דעה". ומאחר שרוב-ככל הצורבים אינם כאלה, הרי שבעבורם נוסדה אלמה, ולהם היא נצרכת ביותר.

צריך לשים לב, שמטרת אלמה אינה רק להוסיף ידע, השכלה כללית ותרבות כללית לבני הישיבות, אלא גם להנגיש להם מתודות הנהוגות בעולם המדעי ("קבלת חנוך מיתודי"). ראוי ונכון שמתודות אלה יירכשו ויהיו מוכרות ומופעלות גם בעולם הישיבתי.⁹

הבחורים העוזבים כיום את הישיבות אין בכוחם להשפיע על עמנו לא בארץ ולא בחו"ל, ואת מקומם יורשים אחרים אשר ינקו משדי תרבות העמים יותר מדי ומסורת ישראל איננה המניע העיקרי ברוחם (להלן).
 אמור מעתה: אלמה קמה "על טהרת הקודש", והיא ממשיכה "את שלשלת הקבלה"; אלמה קמה "למצטיינים שבין בני הישיבות" אשר מסוגלים להכיל "מדעי היהדות ולימודים כלליים"; אלמה תקנה דיפלומה המתעדת ומכירה

9 ראו נ' גוטל, "קדמונינו האקדמאיים: על מתודות אקדמיות שנהגו בבית המדרש", צהר לה (תשס"ט), עמ' 81-90.

בלימודים אלה. כך הציבה עצמה אֵלֶמָה, לפי הגדרת מייסדיה, "בין 'הישיבה' המסורתית ובין 'האוניברסיטה' הכללית".

בד בבד, אֵלֶמָה לא הסתפקה בחינוכם של בני הישיבות. אֵלֶמָה שאפה להרחבת ההשכלה התורנית והמדעית כאחת, גם להמון העם. אֵלֶמָה פתחה אפוא מסגרות של השתלמויות, לכל מאן דבעי. זאת ועוד, אֵלֶמָה הציבה לעצמה גם רף מחקרי: מתן תעודות והדגשה למפעלים מחקרניים חשובים יותר לעומת אלה שחשיבותם פחותה, ובכך להביא לסדר ולארגון המחקר במדעי היהדות. אֵלֶמָה גרסה כי נדרשת הקמת "מרכז מדעי אשר יקבע באופן שיטתי ומודרג את תוכנית העבודה [...] לפי ערכי מקצועותיה של היהדות".

נוסף על כך, הכרחי לאסף, לרכז ולכנס מ"ארבע רוחות העולם, ספריות וארכיונים", את כל "החומר המדעי [...] במקצוע חכמת ישראל", אשר מפוזר "ברשות בני ברית ורובם ברשות שאינם בני ברית", ולעבדו כנדרש: "כתבי יד ותעודות הסטוריות".

אֵלֶמָה גם מעוניינת לסייע לחוקרים במפעליהם החשובים. אֵלֶמָה רואה לעצמה חובה לבור מוץ מתבן, לסלת דעות שונות, ובעיקר אמירות משונות, שקנו להן לא פעם שביתה במסגרות חכמת ישראל. אֵלֶמָה סבורה ששיבת ישראל לארצו בעת החדשה – עת התחייה שלנגד עינינו, מסייעת למהלך זה שביסודו הוא פרי הגלות ו"התרחקות מן היהדות החיה והתמימה". בתמצית אפוא, אֵלֶמָה מעמידה לנגד עיניה משימות: "ריכוז הכוחות, כינוס החומר, קידום המפעלים והחייאת החקירה ברוח מסורת האומה וקדשיה". לשון אחר: "ייסוד אקדמיה למדעי היהדות".

*

אנחנו אמונה ותקווה שפועלה של מכללת "אורות ישראל" אכן מיישם יותר מ"משהו" מחזון זה של הראי"ה ושל ממשיכי דרכו, להגדלת תורה ומדע והאדרתם.

הרב פרופ' נריה גוטל
נשיא המכללה